

N:o 21.

Ank. till Riksd. Kansli d. 26 Mars 1870, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner åsyftande förändringar i gällande författningar om kommunalstyrelse.

Till följd af erhållna remisser åligger det Lag-Utskottet att yttra sig öfver här nedan upptagna, inom Andra Kammaren väckta motioner om ändringar i kommunal-författningarne.

Af dessa motioner torde Herr *R. Ehrenborgs* (N:o 2) i främsta rummet påkalla uppmärksamhet, emedan den åsyftar en fullständig omarbetning af omförmälda författningar efter nya grunder, förnämligast i fråga om den kommunala rösträtten. Enligt motionärens åsigt vore denna rösträtt dels en *ekonomisk rätt*, hvilken måste tillerkännas hvarje skattskyldig kommunalmedlem såsom sådan, men hvars utsträckning och betydenhet borde vara till måttet bestämd efter den delaktighet och det deraf följande intresse uti gemensamma ekonomiska angelägenheter, som hvar och en i följd af hans särskilda ställning inom samma gemensamhet egde; dels en *allmänt mensklig, statsborgerlig personrätt*, hvilken, derföre att den i likhet med den förra vore en kommunalrätt, också såsom denna förutsatte en skyldighet eller skatt till kommunen, men deremot ofvanom detta naturliga och rättsgiltiga streck icke kunde tilldelas den ene af kommunens skattskyldiga medlemmar i olika mått mot den andre, utan att kränka enderas rätt såsom person. Det enda sättet att i lagstiftningen om den kommunala rösträtten vinna på en gång följdriktighet och tillika den billighet, som tillmötesginge ömsesidigt berättigade anspråk, vore att strängt åtskilja de begge slagen af ekonomiska och allmänt sociala ärenden, samt inom dessa kategorier bestämma den rösträtt, som af hvarderas olika beskaffenhet betingades. Hvad särskildt anginge den *ekonomiska kommunalrösträtten*, eller rösträtten i sådana beslut, som medförde dels

Bih. till Riksd. Prot. 1870. 7 Saml. 11 Häft.

direkta taxeringar och dels förökande eller förminskande af gemensam egendom, så kunde för sådan rösträtt icke rättsenligt antagas någon annan grund än den nu gällande, enligt hvilken hvarje till kommunen skattskyldig medlem hade inflytande på besluten eller utöfvade rösträtt i mån af hans bidrag till eller delaktighet uti kommunens ekonomi. Det förhölle sig dock med denna såsom med andra grundsatser i deras tillämpning på särskilda menskliga förhållanden, nemligen att genom konsekvensens utdragning i dess ytterlighet orimligheter kunde uppstå, hvilka af lagstiftningen borde förebyggas genom billiga modifikationer. Ty om någons bidrag till kommunens kassa uppginge till så högt belopp, att detsamma, ehuru utgörande blott en del af kommunalmedlemmarnes samtliga bidrag, dock genom principens obegränsade utsträckning skulle medföra antingen en ovilkorlig eller åtminstone en sannolik besittning af hela inflytandet, så hade jemnvigten upphört och konsekvensen upphävt sig själf. Till förekommande af sådant hade man funnit behof af en modifikation, antingen genom så kallad graderad skala eller genom röstmaximum, och Riksdagen hade med skäl gifvit företrädet åt det sednare, som blifvit för städerna bestämdt relative till $\frac{1}{50}$:del af det hela och absolut till det röstetal, som motsvarar bevillningen för 10,000 Riksdalers inkomst af kapital eller arbete. Man hade i fråga om bestämmandet af ett maximum äfven för landsbygden funnit detta mindre behöfligt, enär kapitalers samlande på några få händer vore å landet sällsyntare, samt arrendatorers utöfvande af rösträtt för innehafvande fastigheter ansetts förebygga de större jordegarnes alltför betydliga öfvervigt, men då på landet äfven funnes fabriker jemte jernverks- och andra bolag, hvilkas stora rösträtt, om den begagnades, kunde åtminstone i de fall, då kommunens medlemmar icke särdeles talrikt i besluten deltog, utöfva hela inflytandet, syntes skäl vara för hand att för den ekonomiska rösträtten äfven i landtkommunerna bestämma så väl ett relativt som ett absolut maximum. Motionären ville i detta afseende föreslå såsom relativt maximum $\frac{1}{10}$:del af kommunens hela röstetal och såsom absolut maximum det röstetal, som motsvarade en inkomst af 10,000 Riksdaler.

Beträffande den andra delen, eller den *allmänna kommunalrösträtten*, ville motionären, att kommunens alla medlemmar, som erlade skatt till kommunen, skulle i beslut om ärenden, som icke vore att hänföra till den i förra afdelningen angifna karakter af ekonomiska eller beskattningsfrågor, ega lika rösträtt. Härvid mötte den viktiga invändningen, att då kommunal- och stadsfullmäktige skulle komma att väljas efter den allmänna röstgrunden, men dessa sedermera fatta de beslut i ekonomiska ärenden, som för deras komitenter medförde taxering efter skattegrund, så blefve hela den åsyftade följdriktigheten förfelad; men häraf framkallades åter den frågan, huruvida det verkligen vore nödvändigt att denna beskattningsrätt åt fullmäktige öfverlemnades. Att kommunerna sjelfva satte värde på beslutanderättens omedelbara utöfvande, bevisades bäst deraf, att landtkommu-

nera och de smärre städerna, åt hvilka valfrihet vore lemnad, i allmänhet icke funnit skäl öfverlåta denna rätt åt ombud; och otvifvelaktigt skulle ock kommunal-andan befrämjas derigenom, att lagstiftningen i detta hänseende mera än hittills tillmötesginge de skattskyldiges billiga anspråk. Till ett sådant tillmötesgående hörde i första rummet, att i författningarne infördes ett stadgande, hvilket tillförsäkrade kommunen om att öfverlåtandet åt fullmäktige af en beslutanderätt, som komme att omfatta båda de slag af ärenden, för hvilka vid densammas omedelbara utöfning en olika röstgrund borde gälla, ej kunde ega rum utan en öfvervägande pluralitet af röster så väl efter hufvudtalet som efter det för beskattningsfrågor gällande röstvärdet. Vidare borde erkännas såsom billigt att det stora flertalet af våra städer, hvilkas folkmängd icke öfverstege hvad den i allmänhet utgjorde i de större landtkommunerna, tillerkändes samma förmån som dessa att omedelbart utöfva sin beslutanderätt; och under antagande att bland de röstberättigade, hvilka per medium utgjorde ungefär 12 procent af folkmängden, högst en tredjedel vore på Rådstufvan närvarande och att 200 personer kunde utan synnerlig olägenhet i densamma deltaga, hade motionären funnit den siffra, hvilken i nu gällande författning blifvit bestämd såsom maximum af stadsfolkmängd för utöfvandet af omedelbar beslutanderätt, böra minst fördubblas, eller höjas från 3,000 till 6,000. Vidkommande sedermera de jemförelsevis få städer, hvilkas folkmängd öfverstege sistnämnda siffra, så föreställde motionären sig att, om än i dessa måste åt en delegation till afgörande öfverlemnas just sådana frågor, i hvilka kommunens medlemmar äfven vid omedelbara beslut skulle ega rösträtt per capita, så torde det icke vara omöjligt att äfven i sådana större samhällen bibehålla åt de skattskyldige den omedelbara beslutanderätten i åtminstone anslagsfrågorna, genom att låta dem öfver förelagda propositioner kretsvis öfverlägga och afgifva röster, som sedermera sammanräknades; dock torde sådana städers kommunala förhållanden lämpligast böra bestämmas genom samma eller likartad särskild lagstiftning, som för hufvudstaden är eller varder gällande.

Slutligen vore att taga i betraktande den del af vår kommunalinstitution, der beslutanderätten icke kunde omedelbart af de skattskyldige utöfvas, nemligen landstingen. Detta vore en representation, som, vald, enligt motionärens förslag, efter den lika rösträttsgrunden, kunde pålägga sina komitenter utskylder att utgå efter skattegrund; och sådant kunde visserligen synas stå i strid mot grundsatsen att i dylika frågor inflytandet på besluten borde svara emot skattebidraget. Men härvid vore att bemärka, att emellan landstingets och den särskilda stads- eller landtkommunens taxeringar förefunnes den väsendtliga skilnad, att då inom kommunen föremålet för den ekonomiska rösträtten vanligen helt och hållet låge inom samma kommun och kunde af hvarje skattskyldig bedömas, så vore deremot landstingets taxeringar afsedda för ett större, utom kommunmedlemmens synkrets mera liggande och med Riksdagens mera jemförligt område.

Syftet i förevarande motion vore således:

"a) åtskiljandet af den allmänna och den ekonomiska rösträtten, jemte den sednares nödiga modifiering; samt

b) medgifvandet åt de skattskyldige kommunmedlemmarne, i alla de fall, der det är möjligt, af beslutanderättens omedelbara utöfning."

På dessa två allmänna grunder funne motionären önskligt att i kommunalförfattningarne för stad och land infördes förändrade bestämmelser i enlighet med följande fem punkter:

1:o att rösträtt tillkommer hvarje välfrejdad medlem, som till kommunen erlägger utskylder;

2:o att rösträtt i alla beslut, hvilka innefatta åtagande af utskylder, att påföras efter den bevillning eller det fyrktal, hvartill hvarje skattskyldig är uppförd, eller hvilka äro af beskaffenhet att inverka på beloppet af kommunens efter skattegrund gemensamma tillgångar eller skulder, utöfvas efter redan gällande grunder; dock att, i likhet med förhållandet i städerna, ej någon eger inom kommun på landet utöfva större rösträtt än som motsvarar en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, och i intet fall för högre röstetal än det som motsvarar bevillningen för 10,000 R:drs inkomst af kapital och arbete;

3:o att i alla andra ärenden, än de i näst föregående punkt omnämnda, hvarje skattskyldig medlem eger lika rätt;

4:o att den frihet, hvilken i nu gällande författningar blifvit lemnad åt röstberättigade medlemmar i kommuner på landet, samt i städer med högst 3,000 innevånare, att bestämma huruvida de sjelfva skola sin beslutanderätt utöfva eller densamma åt fullmäktige öfverlemba, tillkommer äfven städer med 6,000 innevånare eller derunder, och att kommunalförhållandena i de folkrikare städerna bestämmas genom samma eller likartad särskild författning, som för hufvudstaden är eller varder antagen; samt

5:o att för stads- eller landtkommuns beslut att sina ärendens afgörande åt fullmäktige öfverlåta erfordras icke blott den hittills stadgade röstöfvervigt efter det för beskattningsfrågor gällande röstvärdet, utan äfven en motsvarande röstöfvervigt efter hufvudtal räknad."

Då motionären likväl ej tillträdde sig att i berörda afseende formulera ett fullständigt lagförslag; då, efter hans åsigt, Utskottet ej kunde anses förpligtadt eller blifva i tillfälle att på endast angifna allmänna yrkanden, derest desamma gillades, utarbета ett sådant förslag; då det ej vore otroligt, att om än förslaget gillades för så vidt det afsåge sjelfva kommunalinstitutionen såsom sådan, dervid dock kunde komma att fästas det vilkor, förestafvadt af politiska betänkligheter vid den utsträckning af per-capita-rösträtten till landstingsmans- och stadsfullmäktigval, hvarförutan förslaget icke kunde följdriktigt utföras, samt ett sådant vilkor skulle endast kunna uppfyllas derigenom att i grundlagen infördes för Första Kam-

maren nya valbestämmelser, hvarom åter förslag torde lämpligast böra utgå från samma statsmakt som affattat Riksdags-ordningen i dess helhet; och då härtill komme, att kommunalförfattningarne vore behäftade med åtskilliga formella brister och otydligheter, som i allt fall påkallade en mera omfattande revision af dessa författningar, hemställde motionären, *”att Riksdagen måtte besluta en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta öfverse nu gällande kommunalförfattningar samt låta utarbета och till en kommande Riksdag framlägga förslag till ej mindre sådana förändringar, hvarigenom nämnda författningar bringas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med här ofvan anförda grunder och bestämmelser, än äfven till de förändringar i öfrigt, hvilka kunna finnas vara af behofvet påkallade.”*

Hvad nu först angår den af motionären gjorda indelning af den kommunala rösträtten i två slag, såsom dels en *”ekonomisk rätt”* och dels en *”allmänt mänsklig, statsborgerlig personrätt,”* så kan, oafsedt det oegentliga i uttrycket *”ekonomisk rätt,”* Utskottet icke godkänna denna indelning, hvars oriktighet är påtaglig. Den kommunala rösträtten betingas nemligen af egenskapen att vara medlem af en viss kommun, och den kan följaktligen icke vara hvarken en allmänt mänsklig eller en statsborgerlig rättighet. Utskottet har dock ej förbisett meningen med berörda indelning, hvarigenom motionären åsyftat att uppdraga en skilnad emellan sådana beslut, som medföra antingen direkt beskattning eller förökande eller förminskande af gemensam egendom, och sådana, hvilka icke äro hänförliga under kategorien af beskattnings- eller ekonomiska frågor. En dylik gruppering af de kommunala ärendena med derpå grundade olika bestämmelser i fråga om rösträtten, såsom motionären föreslagit, vore dock en i hög grad opraktisk och ändamålslös lagstiftningsåtgärd, enär i allmänhet, med högst få, om ens några, undantag, de angelägenheter — kommunens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter — hvilka utgöra föremål för kommunens omvårdnad, äro direkt eller indirekt af ekonomisk natur. Undantag härifrån eger icke ens rum för de af motionären till bevis för ett motsatt förhållande exempelvis framhållna frågor om inrättande af postanstalter och telegrafstationer, indelningar af rotar för särskilda ändamål, organiserandet af sjukvårdsanstalter, sockenbibliothek och skarpskytteföreningar m. m.; ty äfven dessa frågor, för så vidt deras lösning kan ankomma på kommunen, afse merendels större eller mindre utgifter, såsom till bekostande af lokaler för post- och telegrafanstalter, uppförande af sjukhusbyggnader, inköp af böcker till sockenbibliothek, understöd för befrämjande af skarpskytteväsendet o. s. v. Då emellertid åtskilliga kommunala frågor äro af blandad ekonomisk och social natur, kunde, i fall motionärens förslag antoges, tvekan mången gång uppstå, huruvida vid en sådan frågas afgörande den ena eller andra röstgrunden borde tillämpas; och utan tvifvel skulle den ifrågasatta förändringen leda till oändliga tvister härutinnan.

Men äfven med antagande att vissa kommunala frågor ej vore af ekonomisk, utan af rent social natur, kunde Utskottet ändock icke dela motionärens åsigt att den lika rösträtten borde för sådana frågor införas. Anledningen dertill att i gällande kommunalförfattningar rösträtten blifvit bestämd efter skattegrund och ej per capita bör väl sökas hufvudsakligen i den grundsats, som bjuder att rättigheter och skyldigheter skola motsvara hvarandra, men äfven till någon del i den högre upplysning i förening med större intresse för de kommunala angelägenheterna, som i allmänhet torde kunna förutsättas såsom en följd af den oberoende ställningen och den mera omfattande verksamheten. Det ligger nemligen i sakens natur, att i den mån man förmår bereda sig en säker ekonomisk ställning och utveckla en större verksamhet, hvilken icke är inskränkt uteslutande till det materiella arbetet med egna händer för vinnande af en nödtorftig bergning för dagen, i samma mån vidgas synkretsen och skärpes omdömesförmågan, likasom deraf ock i regeln måste betingas ett ökad intresse för det allmänna. Härmed vill Utskottet dock ej hafva sagt, att förmögenhetsförhållandet eller skattebidraget utgör någon säker mätare af de egenskaper, hvilka tagas i anspråk i och för vården af kommunala angelägenheter; men någon annan och säkrare måttstock, som på samma gång tillfredsställer rättvisans, billighetens och kloketens fordringar med hänseende till beskattningen eller den ekonomiska sidan af saken, har man hittills icke hos oss lyckats utfinna.

Det stöd för införande af den lika rösträtten i afseende på kommunala frågor, som man velat hemta af den omständighet, att grundsatsen af jemlikhet och likaberättigande vunnit tillämpning vid val till ledamöter i Riksdagens Andra Kammare, håller icke stånd, då i betraktande tages, att Riksdags-ordningen från valrätt utesluter en betydlig del af dem, hvilka ega rösträtt i kommunens angelägenheter. Och för öfrigt må härvid erinras, att om Riksdags-ordningens föreskrifter i fråga om val till ledamöter i Andra Kammaren kunna åberopas såsom bevis för lämpligheten af den lika rösträtten i kommunala frågor, så innebär samma grundlag genom bestämmelserna om Första Kammarens bildande ett lika kraftigt bevis till förmån för rösträtt efter skattegrund.

En annan synnerligt viktig anmärkning framställer sig emot motionärens förslag i hvad det afser införande af den lika rösträtten för vissa kommunala frågor, deribland val till förtroendeuppdrag, nemligen att sådant skulle medföra en betydlig rubbning i grundvalen för Första Kammarens bildande. En af den nya Riksdags-ordningens viktigaste bestämmelse är den karaktersskilnad, som blifvit uppdragen emellan de begge Kamrarne och hvilken, — enligt det Justitie-statsministerns yttrande, som åtföljde Kongl. Maj:ts till Ständerna aflåtna nådiga Proposition om ett förändradt representationssätt — "väsendtligen består deruti, att Första Kammaren utses med valfrihet inom hela riket förmedelst dels landstingen och dels de största städernas stadsfullmäktige, hvilka åter tillsättas af kommunernas medlemmar

genom omröstning *efter skattegrund*, under det den Andra Kammaren väljes mera omedelbart af inskräntare valkretsar med valfriheten bunden inom kretsar och med tillerkännande af *lika röst* åt hvarje väljande.“ Om nu landstingens medlemmar och stadsfullmäktige i städerna skulle väljas icke genom omröstning efter skattegrund utan per capita, så lærer väl ingen kunna neka, att sjelfva bildandet af Första Kammaren komme att antaga nästan samma karakter, som bildandet af Andra Kammaren, och att derigenom ett af grunddragen hos den förra utplånades. Enligt motionärens åsigt kunde betänkligheterna i detta afseende afhjelpas genom införande i grundlagen af nya bestämmelser rörande val till ledamöter i Första Kammaren, hvilka bestämmelser han dock ej till beskaffenhet eller syfte närmare angifvit. Men just den omständighet, att motionärens förslag sålunda inträder på grundlagens område, utgör för Utskottet ett tillräckligt skäl att afstyrka bifall till detta förslag, äfven om detsamma eljest hvilade på antagliga grunder; helst det i allmänhet ej torde vara lämpligt att vidtaga grundlagsförändringar blott och bart för att derigenom bereda rum för andra lagförändringar af jembörelsevis underordnad vikt och betydelse.

Då vid föregående riksdagar fråga förevarit om införande af den lika rösträtten endast vid val till kommunala befattningar, har deremot jemväl blifvit anmärkt, att ett stadgande i sådan syftning skulle i sin tillämpning leda till den största inkonsequens, derigenom att i en del kommuner, hvilkas medlemmar omedelbart sjelfva handlägga och afgöra sina kommunala angelägenheter, åt förmögenheten bevarades ett i förhållande till bidraget lämpadt inflytande på utskyldernas bestämmande, under det att i andra åter, der kommunens beslutanderätt utöfvas genom valda fullmäktige, detta inflytande helt och hållet tillintetgjordes. Denna anmärkning skulle i viss mån förfalla, derest, på sätt motionären påyrkat, beslutanderätten, så vidt möjligt vore, komme att utöfvas omedelbart af de skattskyldige sjelfva. I afseende på den representativa formen för kommunens verksamhet är i nu gällande lag stadgadt, för landsbygden: att om kommunen vill åt fullmäktige öfverlåta att med kommunalstämmans rätt handlägga och afgöra de till stämmans behandling hörande ärenden, då må, med vissa undantag, sådant vara tillåtet, derest kommunalstämman med mer än hälften af kommunens hela röstetal efter röstvärdet sig derom förenar; och för städerna: att i stad med öfver 3,000 innevånare beslutanderätten i kommunala angelägenheter ovilkorligen skall uppdragas åt stadsfullmäktige, men att i stad med 3,000 innevånare eller derunder det må ankomma på de vid allmän Rådstuga röstberättigade, huruvida de vilja åt stadsfullmäktige sin beslutanderätt öfverlåta, samt att till beslut i ty fall erfordras mer än två tredjedelar af de närvarandes röstetal efter röstvärdet.

En förändring af dessa stadganden i den af motionären föreslagna syftning synes föga välbetäckt och torde ej heller ega något stöd i den allmänna meningen. Der någon af de kommuner, åt hvilka valfrihet blifvit lemnad, med den i gällande

lag stadgade röstpluralitet beslutar att låta representera sig genom fullmäktige, förefinnes, efter Utskottets åsigt, ej något giltigt skäl att sådant förvägra. Den af motionären i detta afseende ifrågasatta komplicerade röstöfvervigt, med röstberäkning både efter skattegrund och efter hufvudtal, lär ej vara af behovet påkallad, då lagens nuvarande stadganden i denna del innebära tillräckliga garantier emot maktmissbruk och förhastade beslut af en tillfällig pluralitet. Dessutom har icke någon klagan försports öfver hittills fattade beslut i dylika frågor.

Frågan huruvida en kommuns beslutanderätt lämpligen må kunna utöfvas af primärförsamlingen eller af representanter är hufvudsakligen beroende på folkmängden inom kommunen. Då en betydlig del af rikets städer innehåller enfolkmängd, större än att dess röstberättigade medlemmar lämpligen skulle kunna sammanställas till ofta förekommande rådplägingar i stadens ärenden, är den representativa formen för dessa städer en nödvändighet, och det är derföre som denna form för den kommunala sjelfstyrelsen blifvit ovillkorligen bestämd för hvarje stad med öfver 3,000 innevånare. Någon fullt rationel grund för fixerandet af just denna siffra såsom gränspunkt kan väl icke angifvas; men åtminstone lär derför ej kunna spåras någon så ohållbar grund som motionären användt till stöd för den af honom i berörda afseende föreslagna folkmängdsnumerär, 6,000, då han utgått från det ytterst vanskliga, för att icke säga oriktiga, antagandet att högst en tredjedel af de röstberättigade skulle deltaga i allmänna Rådstugans förhandlingar. Äfven om detta oftast är fallet, är det likväl icke oantagligt, men tvärtom ganska sannolikt, att någon gång kan förkomma en eller annan fråga af så stort intresse, att till och med flertalet af de röstberättigade önskar deltaga i densammas afgörande.

Utan fara för misstag vågar Utskottet emellertid, med stöd af den erfarenhet, som redan vunnits, påstå, att de kommunala angelägenheterna vårdas sorgfälligare i städer med stadsfullmäktige, än i de städer, der denna institution ej blifvit införd. Det är ock ganska förklarligt att stadsfullmäktige, hvilka utöfva sin myndighet på grund af medborgerligt förtroende, häraf skola finna sig manade, att med noggrannhet, omsorg och nit egna sig åt handhafvandet af kommunens angelägenheter och befordrandet af dess väl. Den förmåga af samverkan och kontinuitet, som stadsfullmäktige med sin fastare organisation äro i tillfälle att utveckla, står icke att finna hos en församling sådan som den allmänna Rådstugan, hvars sammansättning vid särskilda sammanträden växlar efter öfverläggningsämnenas olika beskaffenhet att mer eller mindre intressera de röstberättigade och som icke eger tillfälle till någon annan samverkan, än då den på kallelse sammanträder inför magistraten. Genom sitt initiativ kunna stadsfullmäktige ock, mera än den allmänna Rådstugan, aktivt uppträda till befrämjande af kommunens bästa.

I en af de punkter, hvilka motionären uppställt till ledning för den ifrågasatta omarbetningen af kommunalförfattningarne, föreslås, att rösträtt må tillkomma "hvarje välfrejdad medlem, som till kommunen erlägger utskylder," hvilket förslag

förslag skiljer sig från gällande lag endast deruti, att denna såsom ett ytterligare villkor för rösträtt fordrar att den röstande skall vara svensk undersåte. Något skäl för detta villkors borttagande har motionären icke angifvit, och Utskottet kan för sin del icke finna att någon giltig anledning till en sådan förändring är för hand.

Beträffande motionärens framställning, i hvad den afser förändringar af kommunalförfattningarne jemväl i andra stycken, än de af honom speciellt framhållna, eller, såsom det i motionen heter, "de förändringar i öfrigt, hvilka kunna finnas vara af behovet påkallade", så torde en så beskaffad framställning ej vara förtjent af någon vidare uppmärksamhet, då den icke innehåller ens en antydning af de reformer, som motionären önskar få genomförda. Visserligen har han i detta afseende exempelvis påpekat såsom en otydlighet i gällande förordning om landsting, att den ej föreskrifver hvilkendera som bland suppleanter med lika röstetal skall till landsting inkallas; men denna omständighet lär ej vara af den vikt, att densamma ensam må föranleda en lagstiftningsåtgärd, aldrå minst i den ordning motionären föreslagit.

På grund af hvad anfördt blifvit, får Utskottet, som, beträffande motionärens förslag om införande af maximi-bestämmelser för begränsning af rösträtten i ekonomiska frågor på landsbygden, förbehåller sig att derom här nedan särskildt få yttra sig i sammanhang med behandlingen af andra förslag i samma ämne, vördsam samt hemställa,

1:o att Herr Ehrenborgs motion i nu omhandlade delar ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Genom öfriga nu föreliggande motioner, som afse den kommunala rösträtten, är föreslaget,

af Herr Per Nilsson från Christianstads län (motionen N:o 248), "att Riksdagen ville för sin del besluta, att alla enligt gällande kommunalförfattningar inom kommun å landet röstberättigade medlemmar må erhålla lika rösträtt, åtminstone då fråga är om val till kommunala befattningar;"

af Herr C. E. Hjelm (motionen N:o 133), "att Riksdagen behagade för sin del besluta en sådan förändring i nu gällande kommunal-lag för landet att vid kommunal- och kyrkostämma ingen må uti fråga, som afser utgifter, tillmätas större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens samfälda röstetal samt vid val och andra frågor, som tillhöra dessa stämmor, alla, som utgöra beviljning, må ega lika rösträtt;"

af Herr J. Rundbäck (motionen N:o 87), "att Riksdagen för sin del måtte besluta, att 11 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande förändrade lydelse:

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar emot en tion-

dedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden; eller i något fall för mera än 880 röster;" och

af Herr *Sven Nilsson i Efveröd* (motionen N:o 19), "att 11:te § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte få den förändrade lydelse, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar emot en tjugondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden."

Genom det som i föregående punkt blifvit yttradt i fråga om den lika rösträtten anser Utskottet sig redan hafva besvarat Herr Per Nilssons förenämnda motion, äfvensom Herr Hjelms förslag, i hvad det afser införandet af sådan rösträtt; och då Riksdagen ej lär finna anledning att nu frånträda den mening i detta ämne, som vid de tre sistförflutna riksdagarne gjort sig gällande, får Utskottet således hemställa,

2:o att Herrar Per Nilssons och Hjelms i berörda afseende gjorda framställningar ej må af Riksdagen bifallas.

Vidkommande Herr Ehrenborgs ofvanberörda motion, i hvad den afser rösträttens begränsning genom maximibestämmelser äfven för kommunerna på landet, samt Herrar Hjelms, Rundbäcks och Sven Nilssons framställningar i samma ämne, så tillåter Utskottet sig att ur nästlidna års Lag-Utskotts Utlåtande N:o 20 återgifva följande: "Om, såsom man alltjemt synes hafva antagit, egaren af jordbruksfastighet, hvilken genom högt taxeringsvärde skulle gifva ett jemförelsevis alltför stort röstetal, alltid uppläte en eller flera delar af denna egendom på arrende, då vore visserligen möjligheten af en eller några få större jordegares alltför öfvervägande röstöfvervigt ringa. Men deremot torde höra erinras, att säkerligen ganska många smärre kommuner finnas, der en jordegendom, utan att till arealen vara så stor att den till en del måste utarrenderas, ändock är, i jemförelse med den öfriga jordegendomen inom kommunen, tillräckligt betydande för att åt sin egare, isynnerhet om denne tillika skattar för inkomst af kapital eller arbete, medföra ett fyrktal, större än alla de andra medlemmarnes af kommunen sammanlagda antal röster. Olägenheterna här af synas Utskottet uppenbara; liksom det ock förekommer Utskottet ganska naturligt, att under dylika förhållanden ett af kommunalinstitutionens viktigaste syften — väckandet och underhållandet af intresse för kommunens gemensamma angelägenheter — i väsendtlig mån måste förfelas. I ännu högre grad torde detta blifva fallet inom sådana kommuner, der en person eller ett bolag finnes, som för inkomst af kapital eller näring fått sig påförd hög bevillning och som i följd deraf är innehafvare af ett öfvervägande antal röster."

På dessa grunder anser Utskottet en lagförändring i ifrågavarande syftningen vara af behovet påkallad. Men här möter den lika viktiga som svårlösta frågan om sättet, huru saken lämpligen må kunna ordnas, så att det blifvande lagstadgandet medför åsyftad verkan, utan att dock föranleda en obillig och vådlig

inskränkning af de förmögnare kommunalmedlemmarnes berättigade inflytande på afgörandet af kommunens angelägenheter. Genom Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862, § 12, var för städerna ursprungligen stadgadt, att ej någon fick å allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarade mot en tjugondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden. Erfarenheten ådagalade likväl snart, att det sålunda relativt i förhållande till stadens sammanlagda röstetal stadgade röstmaximum i alltför ringa mån inverkade på röstetalet, synnerligast inom de större städerna. Det blef derföre nödigt att söka ett maximum lika tillämpligt på de större som på de mindre städerna; och man har trott sig vinna detta mål genom en samverkan af relativ och absolut röstbegränsning. Om man nemligen såsom regel bestämmer, att maximum af röster skall vara en viss bråkdel af stadens hela röstetal, men tillika föreskrifver, att ingen må rösta med mera än ett visst antal röster, så blir följden deraf den, att inom de mindre städerna verkar den förstnämnda bestämmelsen, inom de större åter den sistnämnda. I öfverensstämmelse härmed erhöill nyss åberopade lagrum den förändring, som innefattas i Kongl. Förordningen den 9 November nästlidna år, nemligen att ej någon må vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtiondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevillningen för 10,000 riksdalers inkomst af kapital eller arbete.

Men det är naturligt att maximum inom kommunerna på landet måste sättas vida lägre än inom städerna, der folkmängden i allmänhet är större, der näring och rörelse drifvas i större skala och dit kapitalerna företrädesvis söka sig samt der bevillningsbeloppet och i följd deraf sammanlagda röstetalet är i de flesta fall betydligt större än inom landskommunerna. Detta gäller företrädesvis vid landskommunernas jämförande med de större städerna; och som ofvanberörda absoluta röstmaximum egentligen är afsedt för dessa, synes en så beskaffad röstbegränsning, med afseende på de å landsbygden rådande förhållanden, mindre behöflig. Utskottet hyser således den åsigt, att förändringen, åtminstone för närvarande, bör inskränkas till bestämmande af ett relativt maximum. Om detta framdeles skulle visa sig otillfredsställande till sina verkningar, torde tiden först då vara inne, att med erfarenheten till ledning uppställa jemväl ett absolut maximum. Härigenom komme lagstiftningen för landskommunerna att utveckla sig i den ordning, som blifvit följd i afseende på Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad, der, såsom redan är nämnt, rösträtten till en början var begränsad endast genom ett relativt maximum.

I likhet med hvad Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet vid 1862—1863 årens riksdag föreslagit, har Lag-Utskottet vid de två sistförflutne riksdagarne, då frågan jemväl förevarit, tillstyrkt att detta maximum måtte för landsbygden bestämmas till en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden; och hyser

Utskottet fortfarande den mening, att den större förmögenhetens alltför tryckande röstöfvervigt derigenom skulle blifva i lämplig mätto reducerad.

Med föranledande af Herrar Ehrenborgs, Hjelms, Rundbäcks och Sven Nilssons förevarande framställningar, får Utskottet alltså hemställa,

3:o att Riksdagen må för sin del besluta, att 11 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.“

Om den sålunda föreslagna lagförändringen varder genomförd, torde 2:dra mom. af 59 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet böra erhålla följande, i afseende på derutinnan förekommande hänvisning, förändrade lydelse:

4:o “Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag 8, 9 och 11 §§ innehålla, tillika kommunens röstlängd. I den för — — — — försvaras.“

Herr *A. W. Uhr* har uti en af honom väckt motion (N:o 129) anført, att enligt gällande förordningar afgjordes en kommunens angelägenhet dels på kommunalstämma, dels på kyrkostämma. Enligt motionärens åsigt kunde man med skäl fråga, hvarföre lagstiftaren stadgat två stämmor, då det ju vore samma folk, som samlas till båda, och samma kommuns angelägenheter, som ombesörjas af båda. Anledningen finge sannolikt sökas i den olika beskaffenheten af de ärenden, som afhandlas på ena och andra stämman, i det att på kommunalstämman kommunens angelägenheter i allmänhet behandlas, men på kyrkostämman sådana, som särskildt röra kyrkan. Men man kunde då åter fråga, hvarföre icke äfven kyrkans angelägenheter må komma under afgörande på kommunalstämman, då man derigenom blefve befriad från besväret af dubbla stämmor. Motionären kände invändningen, att kommunen till ordförande i kommunalstämman finge välja person, men att församlingens kyrkoherde eller hans ställföreträdare ansetts böra vara sjelfskrifven ordförande i kyrkostämma. Om på kyrkostämman förekomme ärenden, som rörde läran, kyrkan såsom andlig byggnad, det andliga lifvet i församlingen, kyrkotukten, m. m. dylikt, skulle prestens sjelfskrifvenhet utan tvifvel vara berättigad. Men då man visste, att andligt-kyrkliga ärenden nästan aldrig förekomma å kyrkostämma, — om de förekomma, hade de sitt forum i kyrkorådet — utan gemenligen ekonomiskt-kyrkliga, så kunde vidare frågas, hvarföre kyrkoherden här mera än på

kommunalstämman behöfde vara sjelfskrifven på ordförandeplatsen. Dugde han till ordförande, torde församlingen icke underlåta att med glädje begagna sig af hans öfverlägsna lärdom, förmåga eller nit, så väl i den ena stämman som i den andra, men dugde han icke till ordförande borde han ej vara det hvarken på den ena eller andra. Hufvudsaken vore, att församlingen finge den lämpligaste personen i spetsen för sina angelägenheter, och detta mål vunnes säkrare genom val af ordförande, än om någon genom sitt embete vore sjelfskrifven. Antingen af leda vid en olämplig sjelfskrifven ordförande eller deraf, att man heldre ginge till kommunalstämman, då man icke hade tid för båda, inträffade för närvarande att kyrkostämmorna stodo tomma. Motionären föreslår för den skull, "att Riksdagen ville för sin del besluta, antingen att kyrkostämman måtte upphävas och hennes verksamhet öfverflyttas på kommunalstämman, eller ock att kyrkoherdens eller hans ställföreträdarens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i kyrkostämman måtte upphöra."

Af det alternativa i detta förslag, jemfördt med motiveringen, framgår, att detsamma har till hufvudsyftemål att afskaffa prestens sjelfskrifvenhet till ordförande vid behandlingen af församlingens kyrkliga angelägenheter, samt att motionären således, för vinnande af detta ändamål, vill till och med uppföra kyrkostämmoinstitutionen och sammanslå den med kommunalstämman. Detta vore ett tillbakagående, som Utskottet för sin del icke kan gilla. Särskiljandet af den borgerliga kommunalstämman från den kyrkliga stämman utgör ett särdeles viktigt utvecklingsmoment i vår nya kommunallagstiftning. På sätt komiterade, hvilka haft i uppdrag att utarbeta förslag till denna lagstiftning, uti sitt den 31 Oktober 1857 afgifna underdåniga betänkande yttrat, kan genom ett sådant särskiljande hvardera af bemälda stämmor, båda utgående från alldeles olika grunder, utbildas i öfverensstämmelse med sin särskilda princip. De yttre omständigheter, på grund af hvilka man, utan öfvervägande af den borgerliga och den kyrkliga stämmans olika grund och ändamål, i föregående tider låtit dem sammanlöpa i en, torde kunna anses uti icke ringa mån hafva bidragit dertill, att kommunerna, såsom samhällsbildningar, intill sednare tider stadnat, isynnerhet på landet, vid den jemförelsevis lägre ståndpunkt som de jemlikt äldre författningar intogo. Den kyrkliga stämman har i sjelfva verket med den borgerliga kommunens till sin princip så litet gemensamt, att den förening eller korporation, hvars organ den är, icke ens, rätteligen uppfattad, sjelf utgör någon kommun, utan endast en kyrkoförsamling utan något nödvändigt territoriellt samband. Intet bevisar detta bättre, eller gör det åskådligare, än det förhållande, att inom samma borgerliga kommun flera sjelfständiga kyrkoförsamlingar kunna finnas och i verkligheten finnas. Kyrkostämman tjänar såsom organ för lek-männens deltagande i vården om kyrkans angelägenheter; och just detta af den protestantiska kyrkan fordrade deltagande utgör grunden för kyrkostämmans tillvaro, då deremot den borgerliga kommunalstämman eger sin grund och sitt berättigande uti sjelfva statsförvaltningens behof. Att kommunen och kyrkoförsamlingen i de jemförelsevis flesta fall sammanfalla i ett, är visserligen en faktisk sanning, men

ändrar ej i något afseende den anförda olikheten i deras princip och betydelse, och äfven om kommunen och kyrkoförsamlingen omfatta ett och samma territoriella område, följer dock deraf ej, att alla medlemmar af den ena kunna vara medlemmar af den andra. Derföre är det ock i kyrkostämmoförordningen uttryckligen stadgadt, att främmande religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, icke må deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut, oaktadt de äro medlemmar af kommunen och i sådan egenskap hafva rösträtt i dess angelägenheter.

Mindre betänkligt kunde det vara, att, på sätt motionären i förslagets sednare alternativ yrkat, utan vidare rubbning af kyrkostämmoinstitutionen endast upphäfva prestens sjelfskrifvenhet till ordförandeplatsen i stämman. Men Utskottet kan ej finna att motionären förebragt något giltigt skäl för en sådan reform. I anseende till beskaffenheten af de ärenden, som tillhöra kyrkostämman, är kyrkoherden onekligen den, hvilken det företrädesvis bör tillkomma att såsom ordförande i stämman leda förhandlingarne. Någon olägenhet af den i gällande lag stadgade sjelfskrifvenheten har ej försports; och sällsynt torde det vara, att den, som fått pastoralvården sig anförtrodd — i de flesta fall på grund af församlingens eget val — är "oduglig" till ifrågavarande bestyr; ty är han detta, så lär han ock vara föga duglig att fullgöra sina öfriga embetsåligganden. Det af motionären anmärkta förhållande att kyrkostämmorna skulle stå tomma bevisar ingalunda att kyrkoherden är olämplig till ordförande; det ådagalägger endast en beklaglig liknöjdhet å församlingens sida samt frånvaron af intresse för de kyrkliga angelägenheterna hos befolkningen på de orter, hvarifrån motionären hemtat sin erfarenhet. Anmärkningen träffar således församlingsmedlemmarne i gemen, men icke kyrkostämmans ordförande.

På grund häraf får Utskottet, som är af den mening att i allmänhet lagreformer ej böra ifrågakomma med mindre giltiga skäl dertill föranleda, hemställa,

5:o att Herr Uhre berörda motion ej må af Riksdagen bifallas.

70 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet är af denna lydelse: "Öfver de skattskyldiga, som sina kommunalutskylder vid uppbördsstämman ej inbetalt, och för hvilka kommunalstämman ej beviljat afskrifning, upprättar kommunalnämnden restlängd, som inom två månader efter uppbördsstämmans afslutande skall till kronfogden i orten öfverlemnas; och åligger honom att de resterande utskylderna i vederbörlig ordning indrifva och till nämnden redovisa.

För sålunda indrifva och levererade medel eger kronfogden att beräkna tre procents uppbördsprovision."

Med anmärkning att kronofogdens anlåtande för indrifningen af resterande kommunalutskylder mångenstädes vore förenadt med besvär, tidsutdrägt och kostnader, har Herr *G. Bjerkander* uti väckt motion (N:o 58) uttalat den åsigt, att medlens indrifning lämpligen kunde uppdragas åt kommunalnämnden, samt i sådant afseende föreslagit "följande förändring uti ofvannämnda §, 1 mom., nemligen att efter ordet "restlängd" införas: *Med åliggande att de resterande utskylderna i den ordning som för utmätning i allmänhet är föreskrifvet uttaga*; samt i 2 mom. ordet "kronofogde" utgå och ordet *kommunalnämnd* i stället införas."

Då uppdrag att på exekutiv väg uttaga vare sig resterande kommunalutskylder eller andra medel icke torde böra lemnas åt andra än ansvarige och i ut-sökningslagarne kunnige tjenstemän, anser Utskottet sig böra hemställa,

6:o att Herr Bjerkanders motion ej må till någon vidare åtgärd å Riksdagens sida föranleda.

Herr *L. J. Hierta* har väckt en motion (N:o 131), hvori anföres, att den beslutanderätt, som enligt § 1 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad tillkommer hvarje kommuns medlemmar, beträffande vården af deras gemensamma ordnings- och hushållsangelägenheter, kunde ej, efter samma §:s lydelse, afse äfven tillsättning af embeten och tjenester i städerna, destomindre som särskilda paragrafer i författningen, nemligen §§ 46 och 48, meddelade föreskrifter i fråga om tillsättning af magistratsens ledamöter och de vid stadens förvaltning anställde tjenstemän och betjente. Då § 46 innehölle, att hvad om magistrats tillsättning i allmänhet och särskildt för vissa städer vore stadgadt, skulle tjena till efterrättelse, så vidt ändring deruti genom § 4 ej skett, men den modifikation, som denna § efter sin lydelse medförde af det allmänna stadgandet i § 46 bestode endast deruti, att den delaktighet i val af magistrats ledamöter, hvilken förut uteslutande tillkommit borgare, utsträcktes till alla röstberättigade medlemmar af stadskommunen, så blefve följderna häraf den, att dessa val skulle af magistraten och kommunens röstberättigade medlemmar verkställas på enahanda sätt, som förut iakttagits af magistraten och borgerskapet, med undantag af borgmästareval, derom särskildt funnes stadgadt i grundlagen. Att annan mening i afseende på ifrågavarande val ej kunde härledas från föreskriften i åberopade § 4, framginge äfven af förhandlingarne vid kommunalförfattningens tillkomst. Vid tillämpningen hade emellertid hos olika auktoriteter skiljaktiga meningar yppat sig, och den mening, enligt hvilken tillsättning af rådmän skulle tillkomma allmän rådstuga eller stadsfullmäktige, hade grundats deruppå, att val till berörda beställningar vore en kommunalangelägenhet och följaktligen borde ske i öfverensstämmelse med de i åberopade förordning gifna föreskrifter angående utöfning af kommunens beslutande rätt. Alla angelägenheter,

som rörde en kommun, och sålunda äfven tillsättning af embeten och tjänster, kunde få namn af kommunalangelägenheter. En så vidsträckt tydning kunde likväl ej gifvas åt hvad förordningen i dess 1 § benämner "*ordnings- och hushållningsangelägenheter*," ty beträffande tillsättning af embeten och tjänster innehölle författningen i 46 och 48 §§ särskilda stadganden, som bestämde ett annat förfaringssätt för dessa ärendens behandling, än den för nyssnämnda ordnings- och hushållningsangelägenheter föreskrifna. Motionären funne sig derföre föranlåten föreslå, att Riksdagen måtte för sin del besluta följande förklaring: "Hvad 46 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862 stadgar, angående magistrats tillsättning, är, beträffande val af rådmän, ej genom 4 § och öfriga föreskrifter i samma förordning ändradt annorlunda, än att i dessa val få deltaga alla röstberättigade medlemmar i kommunen."

I händelse det, i strid med motionärens åsigt, skulle befinnas, att kommunalordningen för städerna verkligen afsett att lemna valet af rådmän till stadsfullmäktige i de städer, der sådana skola finnas, så ansåge motionären sitt förslag möjligen böra erhålla en annan form; men icke desto mindre borde, efter hans förmenande olämpligheten att åt en kommunalmyndighet öfverlemna valet af domare böra erkännas. Om än rådmännen vore municipal-embetsmän, så vore de likväl domare; och denna deras egenskap måste alltid anses såsom den viktigaste. Detta företrädesvis viktiga uppdrag måste ock bestämma sättet och ordningen för deras tillsättande; och den rättighet städernas innevånare hittills bevarat, att tillsätta sina domare eller att åtminstone i denna tillsättning hafva en väsendtlig del, vore alldeles oberoende af kommunalförfattningen, hade jemväl en helt annan grund och måste alltså derefter lämpas. Det synes då icke kunna blifva fråga om att anförtro dessa val åt några få, som emottagit sitt uppdrag, på den grund, att de bäst ega sig för behandlingen af ekonomiska angelägenheter, utan torde det böra tillkomma stadens innevånare gemensamt, hädanefter som hittills, att uttala sin egen mening om lämpligheten af den person, åt hvilken domsrätten öfver dem anförtroddes. Motionären önskade derföre att, derest en förklaring af författningen i ofvan föreslagna syftning funnes olämplig, det måtte bestämdt stadgas, att de ifrågavarande valen icke tillkomma stadsfullmäktige. För detta ändamål syntes dock endast erfordras en sådan ändring i 46 §, att all anledning försvunne att utsträcka det deri gjorda förbehåll i afseende på rösträtten äfven till sjelfva sättet för valet; och hemställde motionären alltså, för nämnda fall, att åt 46 § måtte gifvas följande förändrade lydelse: "Hvad om magistrats tillsättning i allmänhet eller särskildt för vissa städer stadgadt är, skall tjena till efterrättelse; dock ega kommunens alla röstberättigade medlemmar att i valet taga del."

Enligt 9 § i åberopade Kongl. förordningen, är i stad, der stadsfullmäktige finnas tillsatte, allmänna rådstugans befattning inskränkt till val af stadsfullmäktige och

och beslut om den i § 7 mom. 3 omförmälda fråga; och innehåller samma 9 § vidare, att i stad, der stadsfullmäktige icke finnas, tillkommer allmänna rådstugan beslutanderätten i stadens alla gemensamma angelägenheter. Enär rådmansval onekligen utgör en stadens gemensamma angelägenhet, torde det således få anses såsom klart, att i stad, der stadsfullmäktige icke finnas, sådant val skall ske å allmän rådstuga; men då blir det ock, till följd af omförmälda bestämmelser i 9 §, lika klart, att stadsfullmäktige, der sådana finnas, skola utöfva kommunens rätt att tillsätta rådmän. Såsom en följd häraf lärer någon annan betydelse ej kunna tilläggas stadgandet i 46 §, än att, så vida valet sker å allmän rådstuga, förut gällande föreskrifter dervid skola lända till efterrättelse, med iakttagande tillika af den i 4 § meddelade bestämmelse, hvarigenom rättigheten att deltaga i valet blifvit utsträckt till stadens samtliga röstegande innevånare.

Denna uppfattning af lagens mening öfverensstämmer ock med den tolkning Kongl. Maj:t i särskilda mål deråt gifvit.

På grund häraf hemställer Utskottet,

7:o att herr Hiertas motion, så vidt den afser utfärdande af en lagförklaring i den af honom angifna syftning, ej må af Riksdagen bifallas.

Hvad dernäst angår samma motionärs alternativt framställda yrkande af en lagförändring i enahanda syftning, så anser Utskottet en dylik inskränkning af den befogenhet, som nu tillkommer stadsfullmäktige, så stridande mot sjelfva den grundsats, hvarpå stadsfullmäktigs-institutionen hvilar, att Utskottet redan af denna anledning finner sig icke böra biträda förslaget; och då det icke lärer kunna antagas, att ett rådmansval skulle utfalla mera tillfredsställande om det på allmän Rådstuga förrättades, än då det verkställes af dem, hvilka, på grund af allmänt anseende och förtroende, blifvit till stadsfullmäktige utsedde, hemtar Utskottet häraf ett ytterligare skäl till den hemställan,

8:o att herr Hiertas motion ej heller i denna del må till någon åtgärd från Riksdagens sida föränleda.

I 25 § af Kongl. Förordningen om landsting finnes stadgadt, att Kongl. Maj:t utser för hvarje lagtima landsting en ordförande, hvilkens befattning skall fortfara intill nästa lagtima sammankomst.

Med anmärkning, hurusom detta stadgande hittills i allmänhet så tillämpats, att landshöfdingarne, hvar inom sitt län, blifvit förordnade till ordförande i landstingen, men att, enligt kommunallagarnes anda, det borde tillkomma landstingen att sjelfva utse ordförande, en rättighet, förutan hvilken landstingens sjelfförvaltande

verksamhet icke egde rum, har Herr *P. Engman* (motionen N:o 226) föreslagit, att berörda stadgande måtte ändras till följande lydelse: "Landstinget utser för hvarje lagtima landsting å första sammanträdet ordförande och vice ordförande, hvilkas befattningar skola fortfara intill nästa lagtima sammankomst." Och om detta förslag gillades, hemställde motionären derjemte att, såsom en följd häraf, 27 § i samma Kongl. Förordning kunde erhålla följande förändrade lydelse: "Den landstingsman, som har de flesta lefnadsåren, för ordet vid hvarje lagtima landstings första sammanträde till dess ordförande blifvit vald."

De skäl, som föranledde sistlidne Riksdags Lag-Utskott att afstyrka bifall till ett då väckt likartadt förslag, synas äfven nu ega giltighet. Utskottet yttrade då: Grunden för ifrågavarande stadgande är att söka icke i något förment behof å regeringsmaktens sida att utöfva kontroll å landstingets åtgärder och beslut, men dels i den betydelse, landstinget, genom arten och omfånget af sin verksamhet, inom administrationen erhållit, dels ock i den nära förbindelse, som emellan statsförvaltningen och landstingets åtgärder och beslut måste ega rum. Egenskapen att kunna på ett tillfredsställande sätt leda förhandlingar, sådana som landstingets, förutsätter en icke ringa erfarenhet och vana vid offentliga förhandlingar. Det låter således tänka sig, ehuru det hittills ej torde hafva inträffat, att ett landsting kunde blifva så sammansatt, att inom detsamma ej vore att tillgå någon lämplig ordförande. Erfarenheten hade åtminstone ådagalagt, att vid landstingsmannaval den mera framstående förmågan och den större medborgerliga förtjensten mången gång fått vika för medelmåttan. Det synes derföre ganska välbetänkt, att åt Kongl. Maj:t öfverlemnats att inom eller utom landstinget utse ordförande för tinget."

På dessa skäl och då, så vidt Utskottet har sig bekant, hvarken från allmänhetens eller landstingens sida någon klagan försports i afseende på lämpligheten af de personer, hvilka hittills blifvit beklädda med ordförandeskap i landstingen, får Utskottet, som ej kan inse på hvad sätt landstingens förmåga af fri verksamhet inom de i författningen utstakade gränser skulle kunna vara beroende af ifrågaställda förändringen, hemställa,

9:o att Herr Engmans motion ej må till någon vidare åtgärd för-
anleda.

Slutligen har Herr *Gunnar Eriksson* uti en af honom väckt motion (N:o 241) yrkat, att den i 53 § af nyssberörda Kongl. förordning, för upprättande af de i 48 § omnämnda handlingar samt för debitering och uppbörd, bestämda ersättning af tillhopa tre procent utaf de i landtränteriet inlevererade landstingsmedel, hvaraf beräknas en och en half procent för debiteringen, en procent för uppbörden och en half procent, att lika fördelas emellan landskamreraren och landtränstmästaren,

måtte varda nedsatt till hälften, eller en och en half procent, att vederbörande emellan fördelas efter enahanda grunder.

Men då motionären icke visat och Utskottet ej heller kunnat finna, att ifrågavarande ersättning, sådan den nu finnes bestämd, är för hög i förhållande till det besvär, såsom godtgörelse hvarför den är afsedd, hemställer Utskottet,

10:o att denna motion ej må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 23 Mars 1870.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr Grefve *Sparre*: "I afseende på Herr Hiertas motion angående sät-
tet, huru rådmän skulle väljas, kan jag för min del icke godkänna de af Utskottet
uttalade åsikter om tolkningen af gällande lag i denna fråga. Lika med motionä-
ren anser jag nemligen, att stadgandet i 46 § af Kongl. Förordningen om kommu-
nalstyrelse i stad, att "hvad om magistrats tillsättning i allmänhet eller särskildt
för vissa städer stadgadt är, skall tjena till efterrättelse, så vidt ändring deruti
genom § 4 ej skett," omöjligen lemna rum för den tydning, enligt hvilken det
skulle tillkomma stadsfullmäktige i städer, der sådana finnas, att tillsätta rådmän.
Då § 4 ej gör någon annan ändring i förut gällande föreskrifter, än att, jemte
borgerskapet, äfven öfriga medlemmar af kommunen blifvit inrymda i rättigheten
att deltaga i valet, förmår jag icke inse, huru det kan låta sig göra, att åt stads-
fullmäktige öfverlemna tillsättandet af rådmän, men ändock behörigen iakttaga be-
rörda föreskrifter; ty dessa lemnas ju helt och hållet utan tillämpning, ifall valet
verkställes af stadsfullmäktige.

Visserligen heter det i 9 §, att i stad, der stadsfullmäktige äro tillsatta,
inskränkes allmänna Rådstugans befattning till val af stadsfullmäktige och beslut om
den i § 7 mom. 3 omförmälda fråga. Dervid förekommer likväl att det i 9 §
äfven förekommande stadgandet, att i "stad, der stadsfullmäktige icke finnas, tillkom-
mer allmänna Rådstugan beslutanderätten i stadens *alla* gemensamma angelägenhe-
ter," blifvit modifieradt genom 48 §, enligt hvilken det tillkommer magistraten att
tillsätta de vid stadens förvaltning anställde tjänstemän och betjente. På samma
sätt är också genom 46 § tillsättandet af magistratspersoner fränskildt de angelä-
genheter, med hvilka stadsfullmäktige ega att taga befattning. Dessutom torde

med skäl kunna ifrågasättas, huruvida ett rådmansval är att hänföra till sådana kommunens ordnings- och hushållningsangelägenheter, som i 9 § afses. Magistraten har nemligen till uppgift icke blott att, i egenskap af stadens styrelse, vaka öfver verkställigheten af allmänna Rådstugans eller stadsfullmäktiges lagenligt fattade beslut samt i allmänhet vårda stadens rätt och välfärd, men äfven att utöfva dels domaremakten och dels den exekutiva makten. Med hänseende till dessa tvänne sednare sidor af magistratens verksamhet äro dess medlemmar att betrakta icke såsom kommunens utan såsom Statens tjenstemän, och deras tillsättande är följaktligen i sjelfva verket icke blott en kommunal-, men äfven en statsangelägenhet, ehuru städerna af ålder haft privilegium att deri deltaga. I sjelfva begreppet af genom val utsedde embetsmän och företrädesvis domare ligger också, att detta val måste ske omedelbarligen, icke genom en representantförsamling, såsom stadsfullmäktige, hvilkas åsikter om den ene eller andre kandidatens lämplighet möjligen kunna stå i strid emot primär-församlingens önskningsar.

Enligt Utskottets åsigt skulle någon annan betydelse ej kunna tilläggas stadgandet i 46 §, än att förut gällande föreskrifter om rådmansval borde lända till efterrättelse blott i det fall, att valet sker å allmän Rådstuga och ej verkställes af stadsfullmäktige. Jag förmodar likväl, att om lagstiftarens mening varit sådan, hade han utan tvifvel affattat stadgandet i öfverensstämmelse dermed, då det samma naturligtvis erhållit en helt annan lydelse, än den nuvarande.

Om å ena sidan det måste medgifvas, att Utskottets uppfattning af lagens mening öfverensstämmer med den tolkning, Kongl. Maj:t i särskilda mål deråt gifvit, så må å andra sidan erinras, att en motsatt tillämpning af denna lag allmänt egde rum innan Kongl. Maj:ts tolkning mellankom; och i Göteborg, t. ex., har magistraten jemväl sedermera ansett sig böra hålla rådmansval i vanlig ordning, utan afseende på de från Kongl. Maj:t utkomna prejudikater.

På grund häraf får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del bifalla Herr Hiertas motion i hvad den afser förklaring af ifrågavarande lag“.

af Herr Grefve *Mörner* och Herr von *Möller* mot Utskottets beslut i tredje punkten af Utlåtandet;

af Herr *Kolmodin*: “Då i begreppet “kommunalstyrelse” otvetydigt ligger, att kommunen sjelf bör taga vård om sina angelägenheter, och man genom det lagliga ordnandet af denna dess verksamhet erkänt, att de insigter och krafter, som förefinnas inom kommunen, äro bäst skickade att bedöma och handlägga hithörande ärenden; så måste det få antagas såsom gifvet, att endast ett verkligt nödtvång bör föranleda till afvikelse från ett följdriktigt genomförande af nyss antydda grundsats. Ett sådant tvång förelåg måhända vid kommunallagarnes antagande deruti,

att man med afseende på landstingen ej på förhand tilltrorde sig med säkerhet kunna bedöma, huru denna institution i alla dess detaljer skulle komma att gestalta sig, samt huruvida dess krafter skulle blifva tillräckliga för alla på densamma ställda fordringar. Från en sådan tveksamhet anser jag bestämmelsen rörande ordförandens tillsättning i § 25 af Kongl. Förordningen om landsting den 21 Mars 1862 hafva härflutit. Då emellertid en flerårig erfarenhet numera ådagalagt, det landstingens sammansättning öfverallt varit sådan, att tillräckliga krafter inom densamma förefunnits för att motsvara hela omfånget af deras i lag anvisade verksamhet, och man derjemte saknar all berättigad anledning att dela den i Lag-Utskottets Betänkande uttalade, möjligen på ett eller annat enstaka val grundade, farhågan för framtiden, en farhåga, som med enahanda befogenhet torde kunna uppställas såsom hinder emot, snart sagdt, hvarje liknande reform; så synes mig intet skäl vara för handen, att fortfarande bibehålla ett stadgande, som å ena sidan ej medför något verkligt gagn och å den andra ställer sig i strid med den egentliga grundsatsen för kommunal själfstyrelse.

Hvad till sist angår det skäl till afstyrkande, Utskottet anser sig hafva funnit i det uppgifna förhållandet, att "hvarken från allmänhetens eller landstingens sida någon klagan försports i afseende på lämpligheten af de personer, hvilka hitills blifvit beklädda med ordförandeskap i landstingen"; så synes mig Utskottet genom detsamma hafva beträdd ett område, der hvarje motbevisning torde vara förbjuden både från grannlagenhetens och grundlagens synpunkt. Huru frågan i allmänhet uppfattas torde dock med temlig säkerhet kunna bedömas af den utgång, densamma fick vid behandlingen i Andra Kammaren under sistlidne riksdag.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt, får jag hemställa, att Riksdagen måtte besluta följande förändrade lydelse af § 25 i Kongl. Förordningen om landsting:

Landstinget utser inom sig för hvarje lagtima landsting å första sammanträdet ordförande och vice ordförande, hvilkas befattningar skola fortfara intill nästa lagtima sammankomst.

Skulle förestående förslag godkännas, hemställer jag vidare, att § 27 i samma Kongl. Förordning måtte erhålla följande lydelse:

Den landstingsman, som har de flesta lefnadsåren, för ordet vid hvarje lagtima landstings första sammanträde, till dess ordförande blifvit vald."

af Herr Friherre *Åkerhjelm*, som i fråga om 9:de punkten instämt med Herr Kolmodin och i öfrigt hänfört sig till följande yttrande: "Emot det slut, hvartill Utskottet i 1:sta, 2:dra och 3:dje punkterna kommit, anser jag mig böra i ett sammanhang reservera mig.

Till en början finner jag hvad Herr Ehrenborg i sin motion framhållit

till stöd för den åsigt motionären i 1:sta punkten anført, att "rösträtt bör tillkomma hvarje välfrejdad medlem, som till kommunen erlägger utskylder", öfverensstämma med den enklaste rättvisa; och då det alltid synts mig som om nu gällande bestämmelser uppställa en godtycklig och i längden derföre ohållbar skilnad emellan dem, som erlägga den lägsta bevillning efter 2:dra Artikeln å ena sidan, och dem, som ej uppnå detta minimum å andra sidan, utan att någon olikhet i bildningsgrad eller i intresse för vården af kommunens angelägenheter kan för en sådan skilnad dem emellan anföras, så anser jag, för min del, Utskottet, med fästadt afseende å hvad motionären anført och föreslagit, hafva bort tillstyrka en sådan förändring i gällande kommunallagar.

Vidare är jag af den mening, att lika rösträtt i kommunala angelägenheter är det mål, hvartill lagstiftningen bör sträffa, och djerfves hysa den förhoppning, att i den mån bildningens fördelar hinna sprida sig till de djupa leden och ett allmännare intresse för gemensamma angelägenheter hinner, i jemnbredd med mognande insigter, växa, så skola och kunna våra nuvarande institutioner medgifva en utveckling i denna riktning. Ett första steg åt detta håll, som jag nu ej anser för tidigt att uttaga, vore medgifvandet af allmän och lika rösträtt vid val till kommunala befattningar, emedan sålunda den håg för kommunens angelägenheter, som man ej utan skäl anser flerstädes ej förefinnas, skulle väckas. Härigenom gjordes äfven en början att till den stora massan sprida känslan af det personliga värdet och känslan af det gemensamma ansvaret, tvänne sannerligen icke obetydliga fördelar att vinna, om man verkligen eftersträffvar ett folks uppfostran till politisk mogenhet.

Å andra sidan måste jag likvisst medgifva, att ännu icke den bildning, det intresse och den sans och måtta, som i beskattningsfrågor särskildt erfordras, torde förefinnas i sådan grad, att utsträckandet af lika rösträtt äfven till sådana frågor för det närvarande lämpligen kan föreslås. Fara värdt vore — om deri någon rubbning nu medgäfves — att kortsyntheten och egennyttan skulle diktera beslut, hvarigenom förmögenheten, arbetsamheten och sträfvandet efter ekonomiskt oberoende förorättades, nedtyngdes eller afskräcktes i sina ansträngningar. Då jag således vidgår att tiden för öfvergifvandet af nu gällande grundsats: *röstberäkning efter fyrk*, icke så snart torde vara inne hvad angår beskattningsfrågor och då denna grundsats först i sinom tid lärer böra utbytas emot den andra: *medborgarevärdet*, om jag så får kalla den, hvilken åter först *då* blir lämplig när detta värde kännes och värderas af det stora flertalet sjelft, så håller jag före, att de af Utskottet emot nedsättandet af högsta medgifna rösträtt *under* en tiondedel af kommunens gemensamma röstetal anförda skäl, lika kraftigt om ej kraftigare gälla för upprätthållande af sjelfva grundsatsen: *fyrkvalsberäkning* i alla beskattningsfrågor.

På grund af hvad jag sålunda anført har jag velat såsom min särskilda åsigt

anteckna, att jag ansett Utskottet hafva bort, med anledning af Herr Pehr Nilssons motion, hemställa,

det Riksdagen ville för sin del besluta, att lika rösträtt vid val till kommunala befattningar tillkommer hvarje välfrejdad medlem af kommunen, som till densamma erlägger utskylder, samt derefter föreslå,

att de motioner, för hvilka i denna del af Utskottets Utlåtande redogöres, icke i öfrigt måtte vinna Riksdagens bifall.“

af Herr *Jöns Olsson*, som beträffande 9:de punkten förenat sig med Herr Kolmodin och derjemte åberopat detta yttrande: “I anledning af Herrar Ehrenborgs och Hjelms m. fl. i ämnet väckta motioner, inom Andra Kammaren, angående förändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten, har jag, delande denna åsigt, på de skäl som blifvit anförda så väl af bemälda motionärer som vid behandlingen af denna fråga under föregående riksdagar, ansett mig icke kunna biträda Lag-Utskottets afstyrkande Utlåtande, i afseende på förslaget om lika rösträtt vid val till kommunala befattningar, hvarföre jag tillåter mig vördsamt hemställa, att Riksdagen må för sin del besluta,

att alla enligt gällande kommunalförfattningar inom en kommun röstberättigade medlemmar skola, då fråga är om val till kommunala befattningar, erhålla lika rösträtt.“

af Herr *Engman*, som, instämmande med Herr Jöns Olsson, derjemte afgifvit detta yttrande: “Då landstingsinstitutionen är en inrättning, som utan alla sidoinflytelser, vare sig från ena eller andra hållet, borde få fritt utveckla sig utan sken eller verklighet af något slags omyndighetstillstånd, samt då rättigheten och förmågan att utse sin ordförande tillkommer Riksdagens Utskott, hvars fleste ordförande just landstingen haft förmånen och förmågan att först utse till riksdagsmän i Första Kammaren för en tid af icke mindre än nio år, anser jag att Lag-Utskottet bort bifalla min motion om rättigheten för landstingen att inom eller utom sig utse sin egen ordförande, något som jag anser vara en rättighet grundad på billighet och rättvisa, som förr eller sednare hoppas jag skall vinna Riksdagens bifall och få ett rum uti våra kommunallagar; jag hemställer alltså om afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt och bifall till min i ämnet väckta motion.“

af Herr *Bovin*.
